

Mariborski literarni nocturno.

Janko Samec je v Ljubljanskem zvonu 1932., str. 510. in 511., pisal o „Mariborskih literarnih skicah“, na katere moram odgovoriti.

Janko Samec zahteva popolnoma pravilno poznanje gradiva, o katerem človek piše. Da Janko Samec gradiva sam ne pozna, dokazuje samo primer, ko ne more ugotoviti napake, ko pripisujem Verdinekovo delo Kremplju. Vprašajmo se nadalje popolnoma odkrito, koliko ljudi pa imamo, ki poznajo mariborsko slovensko slovstvo? Da ga Janko Samec ne pozna, zadostuje že navedeni primer; od ostalih pa povejmo odkrito, da imamo v Mariboru samo *enega*, ki snov obvlada; njega sem jaz tudi naprosil, da napiše poglavje o mariborski literaturi. Dotični pa je bil s tekočim delom za SBL prezaposlen in tako sem moral za literarno-zgodovinsko skico delati sam, in to brez vsakih preddel. V zavesti, da nisem v snovi doma kakor g. Janko Glaser, sem vso sliko mariborske književnosti podal *biblijografsko*, česar pa Janko Samec ni opazil niti z „vestjo, niti s svojim literarnim čutom“. Da pa smo si na jasnem, kako je s Samčevo „vestjo in literarnim čutom“, ga moram javno vprašati, katere podatke mi je dal g. Samec v kavarni. In odgovoriti mi bo moral: rojstne podatke, kraje službovanja in pod čigavimi vplivi se je razvijal. Vse ostale podatke o njem sem zbral jaz. Lahko pa mi g. Samec verjame, da sem toliko praktičen, da se bom pri živečih ljudeh obrnil po te podatke naravnost do njih in da ne bom brskal po raznih službenih listih itd.; in če dobim od posameznika te podatke v kavarni ali pa kje drugje, je prav tako vseeno kakor če publicira g. Samec svojo pesem v „Odmevih“ ali pa v nekdanjem „Mariborskem klopotcu“.

Janko Samec ne loči med vplivi, pod katerimi se je nekdo začel pesniško udeleževati in pa med nadaljnjim razvojem posameznika; zato ne more razumeti ne *enega* in ne drugega, ter si mesto stvarnosti pomaga z „grozovitostmi“ v obliki oklepajev, s klicaji in vprašaji, kakor v predvojnih časih drugošolec, ki je prvič čital in glosiral Cankarja.

Da g. Samcu nista preveč simpatična ne R. Rehar in ne R. Golouh, o tem vedo Mariborčani iz mariborskih kavarn; ali je potrebno, da za to „ocenjanje slovenskega knjižnega dela“ izve vsa Slovenija, je odvisno od provincijalne, da se izrazim po Samčevo „dobre literarne tradicije“. Da manjkajo Šilih, dr. Šorli in S. Majcen, je razumljivo za vsakega, kdor ve, kaj „Vodnik“ hoče. Šilihovo kulturno delo v Mariboru je predvsem pedagoškega značaja; s tega vidika je Šilih omenjen kot ustanovitelj Pedagoške centrale, kot njen organizator in kot znanstveni pedagoški delavec. Če smatra g. Samec, da je g. Šilih s tem, da ni omenjen med književniki — kjer pa je omenjen kot dramatik — nekritično zapostavljen, je to stvar njegove kritične razsodnosti in njegove „vesti v kulturnih zadevah“. G. Samec pa mi bo moral dovoliti, da kot avtor izrazim svoje mnenje, in ne prevzeto, saj za to, kar sem napisal, odgovarjam jaz. Da ne omenjam Šorlija, je zopet razumljivo, ker se Šorli v Mariboru literarno ni udeleževal, tako da vsled tega Šorlija ne moremo prištevati med mariborske literate. In da ne omenim bijografsko S. Majcena, je prav tako jasno, ker danes Majcen ne živi v Mariboru. V „Vodnik“ pa spadajo osebnosti, s katerimi more prišleku stopiti v stik, torej one, ki v Mariboru živijo in delujejo. Tako bo prišleku dal pedagoške informacije g. Šilih, književne izza časa, ko živi v Mariboru — preje pa tržaške — g. Samec itd. Zato pa je dobro, ako se kritik in z njim g. Samec vpraša, kaj je avtor s svojim delom sploh hotel in ali je avtor sploh imel namen

pisati to, kar kritik zahteva od njega; prav tako važno pa je vprašanje, kaj hoče kritik sam.

Na vsak način pa ima Samčevo poročilo kulturnozgodovinski pomen. Do sedaj je vedela za mariborske literarne kavarniške obračune in marnje samo družba, ki je pri njih sodelovala. Po Samčevem poročilu pa so dobili pogled na mariborski družabni literarni horicont vsi naši kulturni delavci. Samec je postavil s svojim poročilom naši javnosti tudi kritično merilo, ki naj velja v naši provinci, merilo po omizju, ali po naše po žlahti. Ko je sprejet homo novus med nobiliteto in optimate, potem je z vidika: „Le čevlje sodi naj kopitar“ tudi že kritično izveličan in vpeljan na Parnas. Ta literarna nobiliteta diktira svoje nazore, buta pod mizo R. Reharja in R. Golouha ter priznava „v nekem oziru“ Šnuderla. Molči pa o Dorniku, Maistru, Glaserju, javno tudi o Sušniku, ker ti pač ne spadajo k optimatskemu literarnemu omizju! Prav gotovo je škoda, da ni Krleža vsaj nekaj časa živel v Mariboru, in da ni mogel zapisati vsaj besede o svojih mariborskih kritikah!

G. Samec je hudomušen epigramatik. Zato mi pa ni jasno, ali smatra g. Samec „Mariborske literarne skice“ za hudomušno slepomišenje ali za literarno poročilo. Kot hudomušnost spominjajo na zaključek usahlega kavarniškega literarnega hudo vanja nad onimi, katere je g. Samec kot literate že utopil, ki so pa v „Vodniku“ zopet oživel. Kot literarnemu poročilu pa mu manjka tu pa tam znanja o tem, o čemur g. Samec piše. Mar res misli g. Samec, da je on edini čital in nezmotljivo doumel „božansko-panskega“ D'Annunzija? Par besed o D'Annunziju, oziroma o Samčevi karakteristiki D'Annunzija bi najbrže pokazalo, da se je g. Samec učil pri sofistih in ne pri Sokratu.

Franjo Baš.

„Mariborski literarni nocturno“ v luči belega dne.

Na koncu „polemičnega“ odgovora na moj članek o „Mariborskih literarnih skicah“ g. Fr. Bašu ni jasno, ali smatram svoj spis za hudomušno slepomišenje ali za literarno poročilo. Naj mu v naslednjem resno odgovorim na zastavljeno vprašanje, čeprav smatram, da sem vso reč za oči, ki vidijo, in za ušesa, ki slišijo, že opravil s svojim prvim člankom. Če bo moj odgovor nekoliko daljši, nego želi g. urednik LZ, ni moja krivda. Način polemike se je po zaslugi prof. Baša izprevrgel v ploho praznih besed, dejstvenih nasprotij, nesmiselnih podtikanj in nestvarnih žalitev. To vse pa kaže, da sem s svojo besedo, ki ni bila v ničemur osebna, pa čeprav je govorila o osebah in njihovem, v slovenski literarni kritiki še nepriznanem delu, zadel na malomestno občutljivost, ki si pod stvarnim kritičnim nožem ne zna drugače pomagati, kakor da te ozmerja za intriganta in kvantača ter ciničnega rušitelja njenega duhovnega idiličnega miru.

Da je resnica in pravica na moji strani, naj pokažejo naslednji moji stvarni odgovori:

1.) Trditev, da Janko Samec stvari, o katerih piše, sam ne pozna, ker ni ugotovil napake, ko se pripisuje v članku J. Verdinekovo delo A. Kremplu, je nekoliko tvegana. G. profesor je namreč prezrl malenkostno dejstvo, da sem v svoji kritiki „osvetlil genezo vsaj zadnjega dela članka „Maribor v zgodovini slovenske književnosti“, kar danes ponovno naglašam. Če se je g. Bašu primerila v prvem delu tega članka nezgoda, da je kot zgodovinar pripisal neko delo tujemu avtorju, to seveda ne more v očeh razsodnega in znanstveno mislečega človeka že pomeniti, da jaz mariborskega slovenskega slovstva (naglašam: sodobnega!) ne bi poznal, pač pa bi utegnil to biti *dokaj tehten dokaz*, da znanstvena metoda pisca, ki je to zameno zagrešil, ni

(milo rečeno!) ne temeljita ne zanesljiva. In baš tej metodi, v kolikor zadeva mariborsko literarno sodobnost, sem s svojim poročilom nekoliko posvetil v obraz.

V ostalem pa se tudi sam g. Baš strinja z menoj, ker priznava, *da ni v snovi tako doma*, kakor Janko Glaser (ali prof. Iv. Dornik, ali prof. Silva Trdina, ali prof. B. Teply itd., dodajem še jaz!), ki bi bili isto reč opravili gotovo bolje, nego je bila izvršena v „Vodniku“.

In še več: Prof. Baš je tudi sam najbolje določil *kvaliteto* (in za to gre!) svojega dela v svojem odgovoru na poročilo dr. Vl. Travnerja, objavljenem v mariborskem Večerniku od dne 23. maja 1932., kjer pravi sledeče: „Vodnik po Mariboru je *poizkus*. (Podčrtal jaz.) Ko bo enkrat vsaka stroka našla svojega avtorja, potem bo mogoče, da Maribor dobi izčrpno sliko svoje preteklosti in sedanosti z raznih vidikov in *na znanstveni podlagi*. (Podčrtal jaz.) S tem delom bi bilo potrebno začeti čimprej.“ — Za razumnega bralca povedó te besede, da je Vodnik poizkus (jaz pravim glede literature: ponesrečen poizkus!) ki je še daleč, še daleč od znanstvene objektivitete.

2.) Snov v „literarnih skicah“ tudi ni podana samo v bibliografskem smislu, kakor trdi g. Baš, ampak obsegajo njegove besede tudi kritično oceno, ozir. literarno kvalifikacijo posameznika in njegovega dela. N. pr.: Dramatska poizkusa „Križa“ in „Groteska sedanosti“ sta označena kot *uspeli* literarni deli, čeprav ju gledališka in literarna kritika (vkljub posrečenim režijam in inscenacijam!) ni še kot taki priznala. Isto kvalifikacijo obsegajo tudi besede n. pr. „najmočnejši današnji prozajist“, ali „jedrnat feljtonist“ in vse ostale cvetke, ki sem jih že zadnjič omenil. To vse ni samo bibliografski stil!

3.) Glede na podatke, ki jih je g. Baš baje sam zbral o meni, mu prepuščam blagohtno odgovornost samo za dva stavka, in sicer: „Od 1926. živi kot šolski nadzornik v Mariboru, kjer pesniško izrablja posebno mariborske motive. — Epigrame publicira pod pesvdonimom ‚Satyrus‘.“ — Le ena smola se me pri teh izvrstnih karakteristikah drži: Dekreta o imenovanju za šolskega nadzornika v Mariboru *še dozdej* (27. avgusta 1932. pišemo danes, g. profesor!) *od nikoder prejel nisem*, pa čeprav je preteklo od leta 1926. že dokaj let. Glede Satyruša pa — čast, komur čast!“

4.) O vplivih in njih pravilnem razumevanju pa sledeče: Če zapiše prof. Baš, da je n. pr. na R. Reharja kot *pesnika* predvsem vplival *Prešeren*, bi se moral zavedati, da morajo ti vplivi našega največjega lirika nekje na Reharjevem delu vidni biti. Kje pa? Morda pri onih nedolžnih otroških verzih v Vrtnu in Angelčku, kjer sem marsikatero nerodno zagrešil tudi jaz, celo brez Prešernovega vpliva? Morda pri mladinskih povesticah, bajkah in pravljicah njegovih? Ali v Popotovanju po zvezdi večernici? Ali v Učlovečenju, ki je izzvalo upravičen odpor pri zagrebški kritiki in ga je odklonil tudi A. Ocvirk v LZ? To je stvarno gledanje, vse drugo so pa prazne marnje. In taka prazna marnja je tudi trditev, da so na R. Golouha vplivali Francoz Flaubert in Italijana Carducci in Pascoli. (Prosim: Pascoli in ne Pascolo, kakor zmotno navaja to ime prof. Baš v Vodniku in po njem tudi g. L. Ž. v zagrebških Novosti [v juliju!] v članku o Golouhovi literarni petindvajsetletnici!) Mari se vplivi teh francoskih in italijanskih klasikov poznajo na Golouhovih socialnih pesmih v Naših Zapiskih? Ali na dramskih poizkusih njegovih? Ali v njegovem publicističnem in političnem delu, ki ga v ostalem pa brezpogojno priznavam?

To vse so važne stvari, ki jih je treba na podlagi čitanja originalnih tekstov teh velikih tujerodcev ter primerjanja z duševnim delom mariborskega literatstva prej dognati, nego se raznesejo v svet!

5.) Glede vseh neresničnih podtikanj g. prof. Baša, katera imajo samo namen ustvariti v neinformiranem bralcu dojem, da je moj člančič povzročilo nekakšno kavarniško klikarstvo in intrigantstvo, le omenjam, da *odločno odklanjam ta način polemike*, ker je visokih literarnih tradicij Ljubljanskega Zvona in resnih duševnih ljudi nevreden! G. prof. Baš prav dobro vé, da kavarniških literarnih klik v Mariboru ni. Saj je celotno mariborsko literarno povojno delo tako malenkostno, brezkrvno in slabotno, kakor bi dejal Josip Vidmar, da ga nikakor ne kaže nositi s tako pompozno reklamo izpod domače strehe, kakor je to storil prof. Baš v Vodniku.

6.) Pojasnila g. Baša z ozirom na G. Šiliha, Iva Šorlija in St. Majcena kažejo sicer na neko stališče, ali to stališče ni glede *na resnično literarno vrednost* vseh živečih mariborskih literatov, naj pa danes še delujejo ali ne, *ne znanstveno objektivno in niti pravično*. Mislím, da nikakor ne gre n. pr. na tako neokusen način postavljati Iva Šorlija ali St. Majcena v kot, ko velja njuno literarno delo še danes mnogo, mnogo več nego marsikatero laskavo priznано delo v Vodniku.

7. Za vse ostale „kritiške in polemične“ ocvirke, ki so v zvezi z menoj kot književnikom, dajem g. Fr. Bašu popolno svobodo, da me odkloni in zanika na ves glas „da se bo čulo še v deveto vas“, ali šele takrat, ko bo moje dvajsetletno delo *prebral vse do zadnje črke*. Moral pa bo, seveda, svoja subjektivna dognanja o tem delu *nekoliko bolj znanstveno objektivirati*, nego je to storil pri nekaterih mariborskih literatih v Vodniku.

Moj nastop ni bil namenjen osebam (saj nisem v svojem prvem članku omenil z imenom nobene, celo avtorja spornega spisa samega g. Baša ne!), *ampak le načinu poročanja*, ki ga pri najboljši volji ne morem imeti več ko za *žurnalističnega*. V tem sva si, kakor izhaja iz prej omenjenega mariborskega Večernika, celo s samim prof. Bašem edina!

S tem je zâme zadeva mariborskega literarnega referentstva končana.

Le to naj še omením, da mi je moj hudomušni drug Satyrus, ki sem ga pri pisanju tega prvega in zadnjega svojega odgovora prof. Bašu le s težavo krotil, venomer stal ob strani in mi hudomušno šepetal v uho: „Zakaj *resnobno pisanje za neresno stvar*, ki nima drugega namena, ko ustvarjati videz nekih duhovnih višin, katerih v svetu realne resničnosti ni!“

In moj Satyrus ima v literarnih rečeh vedno prav, g. prof. Baš, ker je v tem bistrovíden in na sodobni višini!

Janko Samec.

VEST IZ UREDNIŠTVA

Zaradi razlik med dosedanjim urednikom LZ g. Franom Albrechtom in lastništvom lista je po urednikovem odstopu načelstvo Tiskovne zadruge naložilo ureditev oktobrske, novembrske in decembrske številke tega letnika književnemu tajniku TZ Alfonzu Gspanu. Prizadevanja, da bi se razlike izravnale in odstranile, so imela za posledico občutno zakesnitev omenjenih števil, tako da bosta morali poslednji dve iziti v skupnem zvezku okrog božiča. Dotelej pa se bo lastništvo potrudilo, da najde za bodočnost kolikor moči ustrezno rešitev uredniškega vprašanja.

Zato vljudno prosimo cenjene naročnike, da nam zakesnitev zadnjih letošnjih števil dobrohotno oproste.

A. G.